ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΚΑΛΟΓΕΡΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟ.

Το γεφύρι αυτό βρίσκεται κάτω από το δρόμο Καρπενησίου - Αγ. Νικολάου, στο σημείο που αυτός περνάει πάνω από τον Καρπενησιώτη. Είναι μονότοξο με επίπεδη διάβαση και κατασκευάστηκε το 1904. Μόλις πριν από εκείνη τη χρονιά, είχε αρχίσει η διάνοιξη του δρόμου που θα συνέδεε τη Λαμία με το Καρπενήσι, με σκοπό να μετακινούνται ευκολότερα τα Ελληνικά στρατεύματα στη σχεδιαζόμενη επίθεση κατά της Τουρκοκρατούμενης ακόμα Θεσσαλίας. 1 Για τη γεφύρωση λοιπόν του Καρπενησιώτη ποταμού, κατασκευάστηκε το γεφύρι του Καλόγερου. Η ιδέα και οι πρώτες ενέργειες για την κατασκευή του δρόμου, του τόσο αναγκαίου για την επιβίωση και προκοπή του τόπου μας ακόμα και σήμερα, ανήκει στον Ευρυτάνα πολιτικό Γεώργιο Ζηνόπουλο (1831 - 1886). Ο δρόμος άρχισε να ανοίγεται το 1881 επί κυβερνήσεως Αλεξάνδρου Κουμουνδούρου και παράλληλα με την πρόοδο των εργασιών διάνοιξης , κατασκευάζονταν και τα τεχνικά έργα του δρόμου, στα οποία περιλαμβανόταν και το γεφύρι αυτό. Στην προοπτική δε ότι ο δρόμος θα ήταν αμαξιτός, οφείλεται και το σχήμα του γεφυριού με την επίπεδη ράχη.
Το γεφύρι του Καλόγερου δεν έχει χτιστεί με σχιστόλιθους, όπως συνήθως χτίζονταν τα γεφύρια στον τόπο μας, αλλά με τον σκούρο συμπαγή ψαμμίτη της περιοχής. Με τη πέτρα αυτή, η οποία είναι εύκολη στο πελέκημα, σχηματίστηκαν τα ογκώδη και εντυπωσιακά αγκωνάρια των βάσεών του αλλά και του τόξου. Το τόξο έχει σχήμα ελλειπτικό και στην κορυφή του δυτικού τμήματός του, στο κλειδί του γεφυριού, είναι χαραγμένη η χρονολογία κατασκευής του, «1904».
Από το πλάτος του γεφυριού, μπορούμε να συμπεράνουμε πόσο ήταν και το πλάτος του δρόμου για την Λαμία στην πρώτη του μορφή. Με τις αυξανόμενες όμως ανάγκες για καλύτερο και πλατύτερο δρόμο, γύρω στο 1965, έγινε επικάλυψη του γεφυριού με μπετόν και ουσιαστικά κατασκευάστηκε μία γέφυρα από μπετόν πάνω στο παλιό γεφύρι. Από τότε, δεν είναι ορατό πλέον το ανατολικό μέρος του, ενώ έχει χαθεί ουσιαστικά από την κοινή θέα και όλο το κτίσμα. Για να το δούμε σήμερα, πρέπει να κατεβούμε μέσα στη κοίτη του Καρπενησιώτη και να περάσουμε κάτω από το δρόμο, τις εποχές που έχει λίγο νερό το ποτάμι.
Το όνομά του το γεφύρι το πήρε από τον καλόγερο Καρφή που είχε ένα διπλανό κτήμα. Η περιοχή λέγεται Παλιοκόπρι και ανήκει στην κοινότητα του Αγίου Νικολάου (Λάσπης).
--
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:
1. Τα αποκαλυπτήρια της εν Καρπενησίω προτομής του Γεωργίου Ζηνόπουλου (2 Νοεμβρίου 1969)

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 20,50 , πλάτος: 5,30 , ύψος: 4,80, ύψος καμάρας: 3,00, άνοιγμα καμάρας: 13,00 , κατεύθυνση: ΝΑ-ΒΔ, υψόμετρο: 870, γεωγραφικό ύψος: 38ο 54'11.97"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο50'35.32"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΣΤΟ ΠΛΑΤΑΝΟΡΕΜΑ ΣΤΟΝ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟ.

Το Πλατανόρεμα ή ρέμα Ξυριάς, είναι ο πρώτος χείμαρρος που συναντάμε στο δρόμο από το τον Άγιο Νικόλαο προς τη Λαμία. Στο σημείο που περνάει ο σημερινός δρόμος πάνω από το ρέμα, μέχρι το 1952 υπήρχε η καμάρα με την επίπεδη ράχη για να διέρχονται πεζοί και αυτοκίνητα.. Τότε, καλύφθηκε με μπετόν για να μεγαλώσει το πλάτος του δρόμου.
Όπως αναφέρουν οι παλιότεροι κάτοικοι της περιοχής, το γεφύρι κατασκευάστηκε επί Τουρκοκρατίας , αλλά αυτό μάλλον είναι λάθος δεδομένου ότι και αυτό, όπως και το γεφύρι του Καλόγερου, είναι μέρος των τεχνικών έργων που απαιτούνταν για τη λειτουργία του δρόμου Καρπενησίου – Λαμίας. Συνεπώς, γύρω στο 1904 πρέπει να τοποθετηθεί το έτος κατασκευής κι αυτού του γεφυριού.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 7,00 , πλάτος: 2,50 , ύψος: 3,20 , ύψος καμάρας: 2,10 , άνοιγμα καμάρας: 2,40 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 1000 , γεωγραφικό ύψος: 38ο53'51.04"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο52'06.99"Ε .

Άλλο ένα γεφύρι που πιθανότατα κατασκευάστηκε και αυτό το 1904 , για να καλύψει τις ανάγκες του δρόμου Καρπενησίου – Λαμίας . Είναι μία μικρή καμάρα με επίπεδη ράχη καλυμμένη με μπετόν, για να αυξηθεί το πλάτος του σημερινού δρόμου που διέρχεται από πάνω του ακόμα και σήμερα. Το γεφυράκι βρίσκεται εκατό μέτρα περίπου μετά την νέα παράκαμψη προς την σήραγγα του Τυμφρηστού και κάτω από τον παλιό δρόμο.
Στοιχεία γεφυριού :
Μήκος : 3,00 , πλάτος: 2,50 , ύψος: 2,20 , ύψος καμάρας: 1,80 , άνοιγμα καμάρας: 3,00 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 890 , γεωγραφικό ύψος: 38ο54'24.56"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο49'49.25"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΣΤΟΥ ΤΙΟΥ ΤΟ ΡΕΜΑ.

Δύο περίπου χιλιόμετρα από το Καρπενήσι στο δρόμο για το Αγρίνιο και πριν φτάσουμε στη θέση Χαλίκια, όπου και η διασταύρωση για το Στένωμα, ο δρόμος διέρχεται πάνω από τον χείμαρρο του Τίου, ο οποίος ξεκινάει από την τοποθεσία Μαργαρίτα και εκβάλλει στον Καρπενησιώτη. Στο σημείο που διασταυρώνεται με τον δρόμο, υπάρχει χτισμένο ένα μονότοξο γεφυράκι που σήμερα βρίσκεται κι αυτό χωμένο κάτω από το οδόστρωμα . Το πότε χτίστηκε δεν είναι γνωστό, όμως σίγουρα έγινε για να διευκολύνει τις μετακινήσεις για το Αγρίνιο.
Αν κάποιος σήμερα σταματήσει για να το δει, διαπιστώνει ότι έχει ασφυκτικά καλυφθεί από το μπετόν. Θα μπορούσε, ωστόσο, με μία μικρής κλίμακας επέμβαση ο δρόμος να περάσει λίγο πιο δίπλα και το γεφυράκι να αναδειχθεί σε ένα από τα αξιοθέατα της διαδρομής .

Στοιχεία γεφυριού :
Μήκος : 2,00 , πλάτος: 2,40 , ύψος: 3,20 , ύψος καμάρας: 1,10 , άνοιγμα καμάρας: 2,00 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 1100 , γεωγραφικό ύψος: 38ο55'05.06"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο46'33.05"Ε .

ΤΟ ΠΕΣΜΕΝΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΗ ΣΤΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ.

Στη συμβολή του χειμάρρου Κλαρωτού με τον Καρπενησιώτη ποταμό ήταν χτισμένο μέχρι πρόσφατα, το μονότοξο γεφύρι του Δεσπότη. Το γεφύρι αυτό ήταν απαραίτητο στους κατοίκους των χωριών Άγιος Ανδρέας και Μουζίλο για τη διάβαση του Καρπενησιώτη κάθε φορά που μετακινούνταν προς το Καρπενήσι. Έτσι, το 1818 ο Επίσκοπος Λιτζάς και Αγράφων Δοσίθεος, βλέποντας τη μεγάλη σημασία ενός περάσματος, ενός γεφυριού χρηματοδότησε το χτίσιμό του, που έκτοτε πήρε το όνομα «Γεφύρι του Δεσπότη».
Το γεφύρι αυτό ήταν μεγάλο και αρκετά ογκώδες. Έμοιαζε δε να είναι στέρεα θεμελιωμένο στο στενό σημείο του ποταμού που επέλεξε ο χτίστης του. Όμως, στις 13 Ιανουαρίου 1997 κατά την διάρκεια μιας φοβερής κατεβασιάς του Καρπενησιώτη η οποία προξένησε μεγάλες καταστροφές στην περιοχή, δεν άντεξε την ορμή των νερών και κατέρρευσε, αφήνοντας μόνο ένα μικρό κομμάτι της νότιας βάσης στη θέση του.
Το γεφύρι είχε ράχη κεκλιμένη προς τα δύο του αντερείσματα, η οποία προστατευόταν με τσιμεντένια πεζούλια κι από τις δύο της πλευρές. Τα πεζούλια αυτά προστέθηκαν στο αρχικό οικοδόμημα γύρω στο 1960, όπως και άλλες τσιμεντένιες ενισχύσεις στις βάσεις του.
Η θεμελίωση είχε γίνει στο στενότερο σημείο του ποταμού αλλά όμως – όπως τελικά αποδείχτηκε – η επιλογή αυτή είχε ένα μειονέκτημα. Ενώ προς τον Κόνισκο έγινε πάνω σε βράχο, από την άλλη πλευρά έγινε στο σαθρό έδαφος πάνω στο οποίο χτίστηκε ένας προστατευτικός τοίχος, για να ενισχυθεί. Όταν ο τοίχος αυτός κατέρρευσε στη διάρκεια της κατεβασιάς, άρχισε να ανασκάπτεται το χώμα στο οποίο έπεφτε το βάρος του γεφυριού. Επιπλέον, ένας πλάτανος που είχε φυτρώσει δίπλα ακριβώς στο γεφύρι, ξεριζώθηκε συμπαρασύροντας στην πτώση του και το

γεφύρι. Έτσι, σήμερα, μόνο από φωτογραφίες μπορούν οι νεότεροι να δουν τη μορφή του γεφυριού αυτού. Όσοι βέβαια πρόλαβαν να περάσουν πάνω απ' τη ράχη του, σίγουρα έχουν αποτυπωμένη στη μνήμη τους την εικόνα του και το υπέροχο τοπίο γύρω του.
Στη δυτική πλευρά του, ήταν εντοιχισμένες δύο λίθινες πλάκες μέσα σε κόγχες, που ανέφεραν το όνομα του κτήτορα και το έτος της κατασκευής:
«αωιη΄ ιδ' Ιουλίου ωκοδομηται η γέφυρα η εν τη υπερωρία της ράχεως του αγίου Δημητρίου δια φυλοπόνου δαπάνης του πανιερωτάτου και θεοφιλεστάτου Αγίου Λιτζάς και Αγράφων κυρ Δοσιθέου του εκ Σοφάδων της Θετταλίας, ού η μνήμη αιώνιος. Έκτοτε την προσηγορίαν έσχε: γέφυρα του δεσπότου καλείσθαι».

Το κείμενο της 2ης πλάκας

Όπως μαρτυρείται λοιπόν από τις πλάκες, το γεφύρι του Δεσπότη κατασκευάστηκε το 1818 και εγκαινιάστηκε στις 14 Ιουλίου, μετά από χρηματοδότηση του επισκόπου Λιτζάς και Αγράφων Δοσιθέου Παναγιωτίδη (1762 - 1842), ο οποίος καταγόταν από τους Σοφάδες της Θεσσαλίας και είχε ως έδρα της επισκοπής το Καρπενήσι.
Αυτό το κείμενο ήταν γραμμένο στις πλάκες, σύμφωνα με τους μελετητές2. Σε επιτόπια έρευνα όμως που έγινε το 1994, παρατηρήθηκε ότι μάλλον κάτι άλλο έγραφαν, επί πλέον, δεν είχαν όλες οι πλάκες τον ίδιο τύπο γραμμάτων. Η πρώτη είχε μία περίτεχνη βυζαντινή γραφή, ενώ η δεύτερη πιο απλή και ευκολότερη στην ανάγνωση. Πάντως, κι από τις δύο αρκετά γράμματα ήταν φθαρμένα. Ίσως η δεύτερη πλάκα να αντικατέστησε άλλη παλαιότερη, που για άγνωστο λόγο καταστράφηκε.
Ένα ακόμα περιστατικό σχετικό με τις πλάκες αυτές είναι, ότι «περιέργως» το χειμώνα του 1996 η μία κλάπηκε, έκτοτε χάθηκαν τα ίχνη της και δεν είναι γνωστό αν βρίσκεται κάπου φυλαγμένη ή έχει καταστραφεί. Η άλλη

Το κείμενο της 2ης πλάκας

ακολούθησε το γεφύρι στην πτώση του.
Η περιοχή του γεφυριού του Δεσπότη, έγινε κατά καιρούς θέατρο φονικών μαχών. Η σπουδαιότερη από αυτές έγινε στις 20 Ιουνίου του 1821 μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων υπό τον Βελή μπέη. 3 Οι Τούρκοι ξεθαρρεμένοι από την καταστροφή του Καρπενησίου χτυπήθηκαν με τους εξεγερμένους Έλληνες κοντά στο γεφύρι, στην προσπάθειά τους να τους εμποδίσουν να περάσουν προς τα χωριά της Καλιακούδας (Βλαχοχώρια). «Τριάκοντα μέν εξ αυτών φονευθήναι πλήστους δε τρωθήναι

εποίησαν και καταστρέψαντες αυτούς άχρι του ποταμού, ούτοι μέν χαίροντες και δόξαν αναπέμποντες εις το αυτών επανήλθον στρατόπεδον, οι δέ βάρβαροι ατάκτως φερόμενοι και κατασχύμενοι εις την κωμόπολιν απεκλείσθησαν».4
Για να επισκεφθεί κάποιος το χώρο που βρισκόταν το γεφύρι του Δεσπότη, μπορεί να ακολουθήσει το δρόμο που περνάει μέσα από την συνοικία των Αγίων Ευρυτάνων. Στο τέρμα του δρόμου, που στο μεγαλύτερο μέρος του είναι χωμάτινος, πηγαίνουμε αριστερά για διακόσια περίπου μέτρα . Στο σημείο που χύνεται το ρέμα Κλαρωτός στο ποτάμι, βρισκόταν και το γεφύρι.
--
2. Π. Ι. Βασιλείου: «Η Επισκοπή Λιτζάς και Αγράφων», Σελ . 201, «Το κείμενο», αναφέρεται στο βιβλίο, «είναι ενθύμηση του Γ. Αν. Ιατρίδη»
3. Δ. Π. Καραπιπέρη: «Ξενάγησις στην Ευρυτανία», Σελ.144
4. Π. Ι. Βασιλείου: «Η επανάσταση του ΄21 στην Ευρυτανία και η καταστροφή του Καρπενησίου», Σελ. 6

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 16,00 , πλάτος: 2,20 , ύψος: 7,00 , ύψος καμάρας: 4,90 , άνοιγμα καμάρας: 10,50 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 750 , γεωγραφικό ύψος: 38ο53'57.29"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο47'29.78"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΩΝ ΓΟΡΓΙΑΝΑΔΩΝ.

Πρόκειται για μια μικρή αλλά όμορφη καμάρα που ενώνει τις δύο όχθες του Γοργιανίτικου ρέματος, το οποίο εκβάλει στον Καρπενησιώτη και βρίσκεται παροπλισμένο δίπλα στον δρόμο που οδηγεί από το Κεφαλόβρυσο στον χώρο των σφαγείων του Καρπενησίου. Παλιά, εξυπηρετούσε το δρόμο από το Κεφαλόβρυσο και τα γύρω κτήματα προς τις Γοργιανάδες. Σήμερα είναι ετοιμόρροπο, επειδή έχουν φύγει πολλές πέτρες από το τόξο του ενώ ο κισσός που έχει φυτρώσει πάνω στον κορμό του, έχει ανοίξει την τοιχοποιία με τις ρίζες του.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 11,00 , πλάτος: 2,20 , ύψος: 4,00 , ύψος καμάρας: 1,80 , άνοιγμα καμάρας: 5,70 , κατεύθυνση: ΒΑ-ΝΔ , υψόμετρο: 730 , γεωγραφικό ύψος: 38ο53'46.60"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο46'33.64"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΞΕΡΟΛΥΚΟΥ ΣΤΟΥΣ ΚΟΡΥΣΧΑΔΕΣ.

Το γεφύρι του Ξερολύκου είναι χτισμένο πάνω στον Καρπενησιώτη, μεταξύ των Κορυσχάδων και του βουνού Κόνισκος, στην περιοχή Καμάρες. Στην αρχική του μορφή ήταν δίτοξο, αλλά η μία του καμάρα έπεσε, άγνωστο το πότε και το πώς, κι έμεινε μόνο η μία.
Το όνομά του το πήρε από την οικογένεια των Κορυσχάδων, Ξερολύκου που χρηματοδότησε την κατασκευή του περί το 1700 ενώ, μέχρι το 1818 που χτίστηκε το γεφύρι του Δεσπότη, ήταν το μοναδικό πέρασμα του ποταμού στην ανατολική ποταμιά. Η ίδια οικογένεια, είχε πολύπλευρη προσφορά στα κοινά του χωριού, αφού χρηματοδότησε και άλλα έργα, όπως την κατασκευή των αρδευτικών αυλακών στη θέση Χαβούζα . 5
Το γεφυράκι είναι από τα πιο όμορφα που βρίσκουμε στην περιοχή, με ένα απέριττο λιτό τόξο και απαλές κλίσεις στις προσβάσεις του.
Όμως, η κατάστασή του σήμερα δεν είναι καλή. Η μία του πρόσβαση προς τον Κόνισκο έχει διαβρωθεί και το καλντερίμι της ράχης του έχει ξηλωθεί. Το τοπικό Δασαρχείο είχε κάνει μία επισκευή το 1996 στα σημεία που είχε τις πιο πολλές φθορές, αλλά η κατεβασιά του 1997, η οποία ευθύνεται για την καταστροφή του γεφυριού του Δεσπότη, δημιούργησε νέα προβλήματα. Το βασικότερο από αυτά είναι τα τρία μεγάλα πλατάνια που έχουν ακουμπήσει επάνω στον κορμό του και σχεδόν έχουν γίνει ένα με αυτό. Τα δέντρα εξαιτίας της συνεχούς αύξησης του όγκου τους, επιβαρύνουν την ήδη κακή του κατάσταση.
Ο επισκέπτης, μπορεί να ακολουθήσει το ρου του Καρπενησιώτη, από τις εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού του Καρπενησίου, μέσα από τα χωράφια και για είκοσι λεπτά περίπου. Όταν φτάσει στην περιοχή του γεφυριού, μπορεί να επιστρέψει είτε από το χωμάτινο δρόμο που ξεκινά από τη δεξιά πρόσβασή του και ανεβαίνει στην άσφαλτο απέναντι από τις Κορυσχάδες, είτε από το μονοπάτι που ξεκινάει από το αριστερό μέρος του γεφυριού προς τον Κόνισκο και με κατεύθυνση το Κεφαλόβρυσο.
--
5. Κ. Α. Σαρρή: «Χρονικό Κορυσχάδων», Σελ . 297
Για την οικογένεια Ξερολύκου αναφέρεται: «Ήταν 2 αδέλφια . Είχαν χάνι στο Ήπ της Κωνσταντινούπολης. Λέγουν ότι μια καμήλα αρσενική ξέκοψε από τη συνοδεία και πήγε στο χάνι τους. Αυτοί πήραν τις λίρες που ήταν στο φορτίο και σκότωσαν την γκαμήλα σε άλλο χωριό. Οι Τούρκοι κρέμασαν κόσμο σε κείνο το χωριό. Οι Ξερολυκαίοι έκρυψαν τα χρήματα και μετά από χρόνια τα έφεραν στο χωριό μας. Με αυτά κατασκεύασαν το αυλάκι της Χαβούζας ... Επίσης έχτισαν τη δίδυμη πέτρινη γέφυρα στο ποτάμι, με δύο τόξα. Γι' αυτό η περιοχή λέγεται Καμάρες ή Γεφύρια..
Πρώτα στη θέση αυτή ήταν η εκβολή του ρέματος που περνούσε από το μετέπειτα καλύβι του Τσιτούρη. Τη μία καμάρα την πείρε το ποτάμι σε μεγάλη κατεβασιά.
Οι Ξερολικαίοι κατοικούσαν στα πεζούλια όπου μετά ήταν το σπίτι του Κτούζα – Ζαχαρόπουλου. Τα κήπια στα πεζούλια λέγονται μέχρι σήμερα Ξερολυκάδες. Λέγουν

ότι ο ένας των αδερφών είχε ερωμένη την γυναίκα του άλλου. Συνεργασθέντες οι εραστές σκότωσαν τον αδελφό στην Κριτσελέϊκη λάκα στον Κόνισκο και τα γελάδια ήρθαν με το ζυγό στην ποταμιά. Γράφηκε και σχετικό τραγούδι που τόλεγαν αργότερα. Εκεί στον Κόνισκο φωσφόριζε αργότερα και είπαν ότι βρικολάκιασε. Πήραν τον παπά και βραστό νερό σε καζάνι, κατά τα τότε έθιμα, και πήγαν για να εξορκίσουν. Αποκαλύφθηκε το έγκλημα και είρθε η Τούρκικη αστυνομία για τη σύλληψη αλλά αυτοί είχαν φύγει. Πήραν οι Τούρκοι ένα φέσι με χρυσές λίρες που βρήκαν στο σπίτι και τη μοιρασιά τους αλληλοεξοντώθηκαν στο πηγάδι της Μεσαμπελιάς».

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 24,00 , πλάτος: 2,00 , ύψος: 4,00 , ύψος καμάρας: 3,60 , άνοιγμα καμάρας: 16,00 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 700 , γεωγραφικό ύψος: 38ο53'31.57"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο46'07.71"Ε .

Η ΚΑΜΑΡΑ ΚΛΑΥΣΙΟΥ.

Το γεφύρι στο Κλαψί είναι γνωστό με το όνομα Καμάρα. ή Μαντανιάρη. Είναι χτισμένο από την εποχή της τουρκοκρατίας, πάνω στο Μουζελιώτικο ρέμα, στην περιοχή Μπακογιαννέϊκα και στο δρόμο από Κλαψί προς το συνοικισμό Κουμπουρέϊκα.. Δίπλα στο γεφύρι, βρίσκονται ο νερόμυλος του Δημητρίου Ξεκάρφωτου ή Τσατρομήτσου, ο οποίος δεν λειτουργεί πλέον, και το εγκαταλελειμμένο σπίτι του ίδιου με τις πεζούλες και τους κήπους του ρημαγμένους από το χρόνο. Παλιότερα, δίπλα στο μύλο λειτουργούσαν νεροτριβές και μαντάνια. 6
Η περιοχή αυτή με το γεφύρι και το νερόμυλο, είναι μία από τις ομορφότερες του χωριού, ιδανικό μέρος για βόλτα συνδυαζόμενο μάλιστα με μία επίσκεψη στην παλαιοχριστιανική βασιλική του Αϊ Λεωνίδη.
Αυτό το γεφυράκι με τις μικρές διαστάσεις, είναι το μοναδικό πέρασμα του ποταμού στην περιοχή και για τον λόγο αυτό είναι πολύ χρήσιμο. Ο μόνος κίνδυνος που απειλεί την ύπαρξή του προέρχεται από τις ρίζες του κισσού που έχει απλωθεί πάνω στον κορμό του. Σε όλο το μήκος της ράχης του και από τις δύο πλευρές υπάρχουν πέτρινα πεζούλια, τα οποία έχουν επενδυθεί με τσιμέντο πρόσφατα.
Για να φτάσει κάποιος στην Καμάρα, πρέπει πρώτα να κατέβει από την πλατεία του χωριού στον κάτω δρόμο που οδηγεί στον Άι Λεωνίδη και να προχωρήσει αριστερά. Εκεί, βρίσκει ένα μεγάλο εικονοστάσι του 1934, το προσπερνά και ακολουθώντας ένα όμορφο καλντερίμι αρχίζει να κατεβαίνει προς το ποτάμι. Η κατάβαση γίνεται γραφικότερη αν η ματιά του επισκέπτη σταθεί στις μικρές καμαρούλες που σκεπάζουν τα αυλάκια κάτω από το μονοπάτι. Όλη η διαδρομή διαρκεί περίπου δεκαπέντε λεπτά.

6. Δημ. Ι. Φαλλή: «Κάλιον Ευρυτανίας»

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 13,50 , πλάτος: 2,00 , ύψος: 4,40 , ύψος καμάρας: 3,70 , άνοιγμα καμάρας: 9,00 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 720 , γεωγραφικό ύψος: 38ο51'48.82"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο45'55.98"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΝΟΣΤΙΜΟΥ.

Πρόκειται για μία μικρή καμαρούλα μέσα στο χωριό Νόστιμο χτισμένη δίπλα στον κεντρικό δρόμο που οδηγεί στην πλατεία. Σχεδόν αόρατη από τους κισσούς και τις αγράμπελες . Δίπλα της περνάει το κεντρικό ποτιστικό αυλάκι του χωριού.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 5,70 , πλάτος: 2,00 , ύψος: 3,70 , ύψος καμάρας: 1,90 , άνοιγμα καμάρας: 3,80 , κατεύθυνση: ΒΑ-ΝΔ , υψόμετρο: 920 , γεωγραφικό ύψος: 38ο52'10.48"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο43'42.19"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΑΪ ΓΙΩΡΓΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ.

Το γεφύρι αυτό βρίσκεται στη διασταύρωση προς το Μεγάλο Χωριό σκεπασμένο από το δρόμο Καρπενησίου – Προυσού. Λόγω της επικάλυψής του, είναι ορατή μόνο η μία του πλευρά..
Το όνομά του το πήρε, όπως άλλωστε και όλη η περιοχή, από το ομώνυμο πέτρινο ξωκλήσι του Αϊ Γιώργη που είναι εκεί κοντά. Πρόκειται για ένα όμορφο μονότοξο γεφυράκι με επίπεδη ράχη. Το σχήμα του είναι σχεδόν ίδιο με το γεφύρι του Καλόγερου στον Άγιο Νικόλαο και ανήκει μάλλον στην ίδια περίοδο. Ο σημερινός αυτοκινητόδρομος Καρπενησίου – Γαύρου έγινε το 1920. Τότε πρέπει να χτίσθηκε και το γεφύρι, με χρηματοδότηση του Ελληνικού κράτους.
Το μικρό πλάτος του γεφυριού, που είναι γύρω στα 2,50 μ, μας δίνει μία εικόνα για τις διαστάσεις και την κατάσταση του δρόμου για τον Προυσό την εποχή εκείνη. Τότε που τα μοναδικά μέσα μεταφοράς ήταν τα υποζύγια, ο δρόμος είχε και τις ανάλογες

διαστάσεις. Από την στιγμή όμως που οι ανάγκες και τα μέσα άλλαξαν, ο δρόμος έπρεπε να πλατύνει και το γεφύρι καλύφθηκε από το μπετόν και την άσφαλτο, χάνοντας την παλιά του γραφικότητα.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 10,50 , πλάτος: 2,40 , ύψος: 3,20 , ύψος καμάρας: 0,80 , άνοιγμα καμάρας: 6,00 , κατεύθυνση: ΒΑ-ΝΔ , υψόμετρο: 660 , γεωγραφικό ύψος: 38ο50'34.10"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο44'14.37"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΜΠΟΥΧΑΛΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ.

Άλλο ένα γεφύρι που είναι σήμερα σκεπασμένο από άσφαλτο. Το γεφύρι του Μπούχαλη βρίσκεται θαμμένο κάτω από το δρόμο που οδηγεί στην πλατεία του Μεγάλου Χωριού, στο σημείο που αυτός περνάει πάνω απ' το ρέμα του Κεφαλόβρυσου, δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Γερασίμου.
Την ύπαρξή του τη γνωρίζουμε από μία παλιά φωτογραφία του που βρίσκεται στο λαογραφικό μουσείο του χωριού. Ήταν μονότοξο, με επίπεδη ράχη και προστατευτικά τοιχία στις δύο του πλευρές. Στη δυτική του πλευρά η πρόσβαση γινόταν από το μονοπάτι με στροφή, ενώ η καμάρα του είχε ενισχυθεί με τζανέτια.

Δίπλα στο γεφύρι, υπήρχε ένας από τους νερόμυλους του χωριού που αξιοποιούσε το στένεμα του ρέματος με τις πηγές του Κεφαλοβρύσου που έτρεχαν από πάνω του. Όλα αυτά σήμερα έχουν χαθεί, από την υπερίσχυση πρακτικότερων επιλογών, όπως η δημιουργία χώρου ελιγμών και στάθμευσης των αυτοκινήτων! Ενδιαφέρον πάντως θα είχε για τους επισκέπτες του χωριού να συναντούν και να γνωρίζουν αυτά τα μοναδικά μνημεία, που βρίσκονταν μάλιστα στο κέντρο του.

Στοιχεία γεφυριού :

Κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 770 , γεωγραφικό ύψος: 38ο49'37.62"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο44'40.89"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΚΑΝΤΖΙΟΥ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ.

Το γεφύρι του Κάντζιου είναι χτισμένο πάνω από το χείμαρρο του Κεφαλόβρυσου, στον ίδιο χείμαρρο δηλαδή που είναι και το γεφύρι του Μπούχαλη, αλλά αυτό βρίσκεται πιο κάτω και από την άλλη είσοδο του Μεγάλου Χωριού, από τη μεριά του Γαύρου. Η περιοχή αυτή λέγεται «Κήποι» ή «Βλάχου κοτρόνι».

Το γεφύρι είναι μονότοξο, με επίπεδη ράχη, σήμερα καλύπτεται με νέα τσιμεντένια γέφυρα, χάρη της διέλευσης των αυτοκινήτων. Το 1995 προστέθηκαν στις δύο του πλευρές σιδερένια προστατευτικά κάγκελα.. Η κατάσταση του γεφυριού δεν είναι καλή, εξαιτίας αφενός των κισσών που το πνίγουν και αφετέρου των κραδασμών που δέχεται από κάθε είδους τροχοφόρα. Κοντά του υπάρχουν τα ερείπια από παλιά σπίτια και ενός από τους νερόμυλους του χωριού.

Η τοπική παράδοση αναφέρει, μάλιστα, πως οι επαναστατημένοι Μεγαλοχωρίτες εδώ φύλαγαν το χωριό τους ταμπουρωμένοι, για να μην μπορέσουν οι Τούρκοι να μπουν και το καταστρέψουν. Όμως, στο χωριό υπήρχε ένας προδότης ο γέρο Τρύψας, που πέρασε τους Τούρκους το βράδυ κάτω απ' το γεφύρι κι έτσι αυτοί απ' την τοποθεσία Τόρνος μπήκαν στο χωριό. Στου Σκαρπή τον πύργο βρήκαν αντίσταση από λιγοστούς υπερασπιστές κατοίκους που ήταν κλεισμένοι εκεί, κι επειδή δεν μπορούσαν να τον καταλάβουν, έβαλαν απ' έξω φωτιά. Στη συνέχεια, κατέστρεψαν και το υπόλοιπο χωριό. Από τότε οι Μεγαλοχωρίτες, όταν πέρναγαν απ' τον Άι Γιάννη, ρίχνανε από μια πέτρα ο καθένας σ' ένα σωρό λέγοντας «ανάθεμα». Έτσι, στήθηκε το ανάθεμα του Τρύψα. Μετά από πολλά χρόνια, ο εγγονός του προδότη χάλασε το ανάθεμα και με τις πέτρες του έφτιαξε ένα εικονοστάσι, που υπάρχει μέχρι σήμερα . 7

Η επίσκεψη στο γεφύρι γίνεται πολύ εύκολα, αφού περάσουμε το γεφύρι του Γαύρου και περπατήσουμε για πέντε λεπτά στο δρόμο προς το Μεγάλο Χωριό.

--

7. Δημ.. Γιαννακός: «Το χτες του Μεγάλου Χωριού», Σελ. 22

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 16,00 , πλάτος: 3,20 , ύψος: 7,50 , ύψος καμάρας: 4,50 , άνοιγμα καμάρας: 6,20 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 700 , γεωγραφικό ύψος: 38ο49'42.51"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο44'25.19"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΓΑΥΡΟΥ.

Το γεφύρι του Γαύρου είναι το μεγαλύτερο γεφύρι στον Καρπενησιώτη ποταμό. Βρίσκεται μέσα στον οικισμό του Γαύρου και τον ενώνει με το Μεγάλο Χωριό. Είναι μονότοξο και κατασκευάστηκε στην περίοδο της Τουρκοκρατίας από Ηπειρώτες μαστόρους. 8

«Το πέρασμα πάνω στη γέφυρα για περισσότερα από 100 χρόνια ήταν μια υπόθεση περίπου ακροβασίας. Οι διαβάτες και τα ζώα ανέβαιναν και κατέβαιναν τη γέφυρα που ήταν (μάλλον) χωρίς προστατευτικά στηρίγματα. Μετά τον ερχομό του αυτοκινήτου στο Γαύρο αποφασίστηκε η βελτίωση της γέφυρας και την άνοιξη του έτους 1932 έπεσε πάνω στη γέφυρα μία σχεδόν οριζόντια οπλισμένη πλάκα τσιμέντου μήκους τριανταπέντε μέτρων περίπου. Η προοπτική ήταν να περνάει και το αυτοκίνητο πάνω σε αυτήν». 9

Έτσι, πάνω στο βασικό τόξο είναι στερεωμένες δεκατρείς πέτρινες κολώνες οι οποίες υποβαστάζουν το τσιμεντένιο οδόστρωμα . Δίπλα στην κεντρική καμάρα του, το γεφύρι του Γαύρου έχει μία ακόμα μικρή καμάρα, με ύψος και άνοιγμα ένα μέτρο, για να μπορεί να περνάει ανεμπόδιστα το νερό από ένα αυλάκι.

Το γεφύρι φαίνεται αρκετά στέρεο, χωρίς εμφανή προβλήματα. Όμως, ο κισσός με τις ρίζες του από τη μια και οι κραδασμοί που προκαλούν τα αυτοκίνητα από την άλλη, ήδη απειλούν το κεντρικό τόξο, πράγμα που σημαίνει ότι κάτι πρέπει να γίνει γι' αυτό άμεσα..

--

8. Άρθρο του κ. Γ. Κ. Σταυράκη: «Ένας γραφικός συνοικισμός του χωριού μας». Από το ιστορικό ημερολόγιο 1988, σελ. 39, του Συνδέσμου των Μεγαλοχωριτών «Η Αγία Παρασκευή»

9. Ομοίως: «Το πρώτο φορτηγό αυτοκίνητο έφτασε στον Γαύρο το 1928. Σωφέρ ήταν ο Μιχ. Νικολόπουλος ή κατά μία άλλη εκδοχή ο Ιωάννης Ζαχαρόπουλος και οι δύο τους Μικροχωρίτες. Η είδηση απλώθηκε γρήγορα στα δύο χωριά και οι μεν νέοι της εποχής εκείνης το δέχτηκαν σαν μια εξέλιξη της τεχνολογίας, οι ηλικιωμένοι όμως το θεώρησαν σαν κάποιο θαύμα ή μύθο και δυσκολεύονταν να το πιστέψουν. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια μιας γιαγιάς. Όταν της είπαν ότι ήρθε αυτοκίνητο στο Γαύρο και φέρνει κόσμο και εμπορεύματα εκείνη απάντησε «Τι λές παιδάκι μ', αυτό θάναι θηρίου, θα φάει ούλα τα καλαμπόκια τσ' πουταμιάς. Κουντζάμ θηρίου νισκό θα μην;»

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 55,50 , πλάτος: 3,00 , ύψος: 9,00 , ύψος καμάρας: 7,50 , άνοιγμα καμάρας: 16,00 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 670 , γεωγραφικό ύψος: 38ο49'53.50"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο44'22.72"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΚΑΡΙΤΣΑΣ.

Πρόκειται για ένα από τα πιο εντυπωσιακά γεφύρια της Ευρυτανίας. Ουσιαστικά μιλάμε για μία απλή καμάρα χωρίς πόδια που είναι σφηνωμένη ανάμεσα στα κάθετα βράχια ενός χειμάρρου. Η χρησιμότητα του γεφυριού αυτού ήταν μεγάλη καθώς διευκόλυνε τους προσκυνητές του Προυσού αλλά και τους ντόπιους στο πέρασμα του Μοσχονερρέματος, από το 1912 περίπου που κατασκευάστηκε μέχρι το 1965 που ουσιαστικά εγκαταλείφθηκε.

Το 1880 ανοίχτηκε ο δρόμος από το Γαύρο έως την τοποθεσία Τύπωμα. Μέχρι τότε, η μοναδική δίοδος από το Καρπενήσι για τον Προυσό ήταν μέσω του Μικρού Χωριού και της τοποθεσίας Αϊ Σώστης. Από κει, ο δρόμος κατέβαινε στην Κάτω Καρίτσα περνώντας από τα χάνια του Ξοϊνη και του Δημόπουλου. Όταν λοιπόν ανοίχτηκε ο δρόμος κάτω από τον βράχο στο Κλειδί, η διαδρομή έγινε πιο εύκολη, ο παλιός δρόμος εγκαταλείφθηκε τελείως με τα χρόνια. Ο νέος δρόμος, πλέον, για να ενωθεί με τον παλιό έπρεπε να περάσει πάνω από το Μοσχονόρρεμα . Εκεί λοιπόν χτίσθηκε το γεφύρι της Καρίτσας, το οποίο λειτούργησε μέχρι το 1965 που ανοίχτηκε ο σημερινός παρόχθιος δρόμος. Έκτοτε, με τη σειρά του έπεσε κι αυτό σε αχρησία .

Το τοπίο γύρω απ' το γεφύρι σε αφήνει κατάπληκτο. Από πάνω οι κάθετοι βράχοι κι από κάτω το ρέμα που κυλάει με βοή ανάμεσα στα βράχια, σχηματίζοντας μάλιστα και μία μικρή σπηλιά. Στέκεται ακριβώς απέναντι το υπέροχο φαράγγι του Βόθωνα με τους καταρράκτες και τις λιμνούλες του.

Το να φτάσει κάποιος σε αυτό το γεφύρι δεν είναι δύσκολη υπόθεση. Ακολουθώντας την κατεύθυνση για τον Προυσό και λίγο πριν από το «Σπίτι του ποταμού», ο δρόμος διέρχεται από ένα ρέμα γεμάτο πλατάνια. Από εκεί, το γεφύρι δε φαίνεται, αλλά αν ακολουθήσουμε την κοίτη του, ανάποδα στη ροή του νερού, μετά από διακόσια μέτρα, θα βρεθούμε κάτω από τον θόλο του γεφυριού. Η ανάβαση πάνω στη ράχη του είναι αρκετά δύσκολη, λόγω των απόκρημνων πλαγιών, αλλά σίγουρα αξίζει τον

κόπο. Η πλέον συναρπαστική διαδρομή για την ανάβαση είναι μέσα από το ποτάμι, όταν και εφόσον η ποσότητα των νερών το επιτρέπει, μέχρι να συναντήσουμε το μονοπάτι. Επίσης, μπορούμε να το προσεγγίσουμε και από το χωματόδρομο της Κάτω Καρίτσας.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 11,20 , πλάτος: 3,00 , ύψος: 16,00 , ύψος καμάρας: 1,60 , άνοιγμα καμάρας: 7,50 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 560 , γεωγραφικό ύψος: 38ο48'23.25"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο43'11.14"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΣΤΟ ΜΥΛΟ ΤΗΣ ΚΑΡΙΤΣΑΣ.

Το γεφύρι στο μύλο της κάτω Καρίτσας είναι μία ογκώδης καμάρα επάνω στο παλιό δρόμο Μικρού Χωριού - Προυσού. Βρίσκεται χτισμένη λίγο πιο πάνω από το γεφύρι της Καρίτσας στο Μοσχονόρρεμα. Είναι μονότοξο με επίπεδη ράχη και το όνομά του το πήρε από το νερόμυλο ιδιοκτησίας του Αντρέα Δήμου που βρίσκεται δίπλα του. Ο μύλος αυτός είναι μία υπέροχη κατασκευή, βρίσκεται χωμένος κάτω από τα απόκρημνα βράχια της ορθοπλαγιάς δεμένος αρμονικά με το γεφύρι σαν ένα ενιαίο αρχιτεκτονικό σύνολο.
Το γεφύρι χτίστηκε για να εξυπηρετεί τους πεζοπόρους του δρόμου Καρπενησίου Προυσού, την περίοδο που δεν είχε ακόμα ανοιχτεί ο δρόμος κάτω από το βράχο του Κλειδιού.
«Καθώς μου διηγείτο ο παππούς μου Γιάννης Γεωργ. Φλώρος, παλιά, πριν το 1880, ο δημόσιος δρόμος (ημιονικός φυσικά) Καρπενησίου - Προυσού περνούσε από το Μικρό Χωριό. Λίγο πιο πέρα απ' το Γαύρο κι αργότερα απ' το ρέμα Γάβρου ανέβαινε στο Μικρό Χωριό, περνούσε μέσα , προχωρούσε νότια κι έφτανε στον Αϊ - Σώστη (που είναι ένα ξωκλήσι). Από κει με κατεύθυνση προς Καρύτσες, κατέβαινε στα Χαλικοχώραφα, περνούσε το πέτρινο γεφύρι που ενώνει τις όχθες του Ξηρορέματος, κοντά στο νερόμυλο του Αντρέα Δήμου κι έφτανε στο χάνι του Κονταξή (Δημήτρη Δήμου). Το χάνι διατηρούσαν αργότερα ο ανιψιός και θετός του γιός Δημήτρης Ξοϊνης. Ο δρόμος στη συνέχεια κατηφόριζε λίγο - λίγο με κατεύθυνση προς νότον περνώντας ανάμεσα από Καρυτσιώτικα χωράφια, έφτανε στα Καγκέλια και κατέβαινε προς το ποτάμι, περίπου βορινά από το χωράφι του Αθανάση Κατσιγιάννη. Εκεί λίγο νοτιότερα μια μεγάλη πέτρινη γέφυρα, στημένη από τα χρόνια της τουρκοκρατίας, ένωνε τις όχθες του ποταμού Καρπενησιώτη. Έτσι ο δημόσιος δρόμος περνούσε απέναντι από τις Καρύτσες ...»10
Επειδή η ιστορία με το δρόμο του Προυσού και με τα δύο γεφύρια στην Κάτω Καρίτσα που είναι χτισμένα σχεδόν δίπλα δίπλα είναι αρκετά ασαφής, καλό είναι να βάλουμε τα πράγματα στην αρχική τους τάξη.
Ο δρόμος για τον Προυσό ξεκίναγε από το Καρπενήσι και από το Κεφαλόβρυσο μέχρι την περιφέρεια του Κλαυσίου, ήταν παραποτάμιος. Στην τοποθεσία

Τσουλακάκη υπήρχε ένα χάνι. Στη συνέχεια, ο δρόμος έφτανε στο Γαύρο. Από εδώ, ξεκίναγε το μονοπάτι παραπλεύρως από το ρέμα που διασχίζει τον οικισμό κι ανέβαινε στο Μικρό Χωριό. Μέσω του Άϊ Σώστη κατέβαινε έπειτα στο γεφύρι του Μύλου της Κάτω Καρύτσας. Στη συνέχεια κατηφόριζε προς τον Καρπενησιώτη, περνώντας απ' την Κάτω Καρύτσα και την εκκλησία της Παναγίας. Εκεί, βρισκόταν ένα μεγάλο πέτρινο γεφύρι – θα το δούμε στο επόμενο κεφάλαιο – που οδηγούσε στην απέναντι όχθη του ποταμού. Μετά το μονοπάτι, περνώντας κάτω απ' την Καρίτσα και πάντα απέναντι από τη σημερινή χάραξη, ο δρόμος έφτανε στο Λιναράκι και μετά στον Προυσό. Το 1880 ξεπεράστηκε το εμπόδιο στο Κλειδί κι ο δρόμος έφτασε παρόχθια μέχρι το Τύπωμα. Το 1850 έως το 1870 περίπου έπεσε το μεγάλο γεφύρι της Καρίτσας και πλέον έπρεπε να ανοίξει κι ο βράχος στο Τύπωμα για να γίνεται η επικοινωνία με τον Προυσό. Το 1900 περίπου, ανοίγει το Τύπωμα και γίνεται και το γεφύρι του Μπαλτά στα Διπόταμα. Έτσι, ο δρόμος παίρνει την μορφή που είχε μέχρι το 1993. Μετά, έγινε ο δρόμος από την διασταύρωση προς Καστανούλα μέχρι τον Άϊ Γιώργη του Προυσού.
Το γεφύρι στο Μύλο έπαψε να χρησιμοποιείται γύρω στο 1880 και το γεφύρι της Καρίτσας, που βρίσκεται λίγο πιο κάτω, εγκαταλείφτηκε περί το 1965.
Η σημερινή εικόνα που παρουσιάζει το γεφύρι του Μύλου, είναι εικόνα καταστροφής και ερήμωσης. Πέτρες έχουν πέσει πάνω του, ενώ το μονοπάτι προς τον Άϊ Σώστη έχει σχεδόν χαθεί. Πάντως, φαίνεται να έγινε κάποτε στο γεφύρι μία προσπάθεια συντήρησης κι έχουν τοποθετηθεί πάνω του προστατευτικά κάγκελα .
Η επίσκεψη στο χώρο του γεφυριού γίνεται μέσα από το Μοσχονόρρεμα, όπως το περιγράψαμε στο προηγούμενο ή από το δρόμο που οδηγεί στην Κάτω Καρίτσα. Αφού περάσουμε τα λιγοστά σπίτια του οικισμού, ακολουθούμε για δέκα περίπου λεπτά το δρόμο ο οποίος μας βγάζει στο μύλο και το γεφύρι. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συνέχιση της πορείας μέχρι το Παλιό Μικρό Χωριό. Η διαδρομή αυτή έχει διάρκεια μιάμιση ώρα .
--
10. Περιοδικό «Χωριάτικοι Αντίλαλοι», Τεύχος 33, Άρθρο του κ. Γιάννη Φλώρου: «Πληροφορίες για την συγκοινωνία Καρπενησίου - Προυσού (μέσω Καρύτσας - Καρπενησίου)», Σελ. 6

Στοιχεία γεφυριού :
Μήκος : 17,00 , πλάτος: 3,50 , ύψος: 10,40 , ύψος καμάρας: 2,60 , άνοιγμα καμάρας: 7,00 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 620 , γεωγραφικό ύψος: 38ο48'22.61"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο43'04.88"Ε .

ΤΟ ΠΕΣΜΕΝΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΚΑΡΙΤΣΑΣ.

Το γεφύρι αυτό βρισκόταν χτισμένο πάνω από τον Καρπενησιώτη κοντά στο «Σπίτι του ποταμού». Σήμερα το μοναδικό κομμάτι του που σώζεται, είναι η ανατολική του βάση, από την οποία καταλαβαίνουμε ότι οι διαστάσεις του ήταν αρκετά μεγάλες. Επίσης, εδώ μπορούμε να παρατηρήσουμε από κοντά το εσωτερικό της λιθοδομής ενός γεφυριού και τη συνδετική ύλη που χρησιμοποιούσαν.

Άξιο παρατήρησης είναι και το γεγονός ότι υπήρχαν κάθετα και οριζόντια ξύλινα δοκάρια, που διέτρεχαν σε όλο το μήκος το εσωτερικό του γεφυριού σαν ξυλοδεσιές, όπως φαίνεται από τα εκμαγεία που άφησαν τα δοκάρια όταν σάπισαν. Το γεφύρι πρέπει να είχε μήκος πάνω από πενήντα μέτρα και μάλλον ήταν μονότοξο.

«Για να χτιστεί το γεφύρι, έδωσε λεφτά κάποιος Αναγνώστου από την Καρίτσα. Αυτός είχε πάει στη Πόλη και δούλευε. Μια μέρα άκουσε για ένα καραβάνι με γκαμήλες που θα μετέφερε χρυσό. Με κάποιους ακόμα Ρωμιούς στήσανε καρτέρι και κλέψανε τα φορτώματα τα γρόσια, αφού σκοτώσανε τους αραπάδες. Ήταν όμως τόσα πολλά που δεν μπορούσαν να τα μεταφέρουνε κι έτσι σκάψανε και κρύψανε τα μισά επί τόπου. Τα υπόλοιπα τα πήρανε. Ο Αναγνώστου με το μερτικό του ήρθε στο χωριό και ρώταγε τους χωριανούς του τι χρειάζονται να τους φτιάξει για να τον θυμούνται. Αυτοί του είπαν να φτιάξει το γεφύρι. Έτσι κι έγινε». 11

«Κάποιο 15αύγουστο περί το 1850 στο πανηγύρι της Παναγίας που γινόταν τα χρόνια εκείνα στο ομώνυμο εκκλησάκι κοντά στο γεφύρι, ένας γέροντας εξετάζοντας την πλάτη ενός σφαχτού: «Σήμερα θα γίνει μεγάλη κατεβασιά , θα πνιγούν άνθρωποι και ζωντανά και το ποτάμι θα κόψει το γεφύρι».

Όλοι οι παρευρισκόμενοι, νομίζοντας πως ο γέροντας ήπιε κάτι παραπάνω, γιατί η Αυγουστιάτικη μέρα ήταν από τις πιό ζεστές και το γεφύρι φάνταζε στα μάτια τους άτρωτο. Ο γέρος όμως μάζεψε τα τσανάκια του και ανέβηκε στο καλύβι του Τσώνου, πιο ψηλά και έπεσε για ύπνο. Σε λίγο άρχισε να μπουμπουνίζει και να πέφτουν οι πρώτες στάλες. Σε κάμποση ώρα η βροχή ήταν τρομακτική. Άρχισε να φυσάει ένας φοβερός αέρας μέσα στο ποτάμι που διέλυσε το πανηγύρι. Η κατεβασιά του Καρπενησιώτη ήταν από τις πιό μεγάλες που θυμήθηκαν οι γεροντότεροι. Το γεφύρι στην αρχή άντεχε αλλά μετά από λίγο με ένα τρομερό θόρυβο γκρεμίστηκε και πάει». 12

Οι προφορικές αυτές πληροφορίες πρέπει να θεωρηθούν σωστές, διότι διασταυρώνονται κι από άλλες πηγές:

«Πολλά χρόνια πριν από το 1900 κάποιο καλοκαίρι ο Καρπενησιώτης ποταμός πλημμύρισε τόσο πολύ, που κυριολεκτικά σάρωσε την πέτρινη γέφυρα της Καρύτσας. Καθώς έλεγαν, δεν ήταν μιά συνηθισμένη πλημμύρα - ήταν θεομηνία. Μαζί με τη γέφυρα παρέσυρε και το νερόμυλο και την υδροτριβή (μαντάνια κλπ.) του Χρήστου Γαλάνη. Αυτά ήσαν στη δεξιά όχθη, βορειότερα από τη γέφυρα. Μάρτυρες της καταστροφής είναι το «κεφαλοκάμαρο», που φαίνεται απέναντι από το σημερινό δρόμο και τα ερείπια του νερόμυλου. Το μύλο ξανάφτιαξε ο μακαρίτης Κωνστ. Χρ.

Παναγιωτόπουλος (Πασαένας) και τον διατήρησε επί πολλά χρόνια. Κατόπι τον επισκεύασε ο μακαρίτης Δημ. Τζαβέλης (Μπάρμπα - Λύγκος). Εκεί είχε εγκαταστήσει το φυσερό, το αμόνι, και τα λοιπά σύνεργά του, γιατί ήταν και επιδιορθωτής όπλων. Μετά την καταστροφή της γέφυρας, η συγκοινωνία διακόπηκε. Πρώτα - πρώτα οι Καρυτσιώτες είχαν καθημερινά ανάγκη να επικοινωνήσουν με τον υπόλοιπο κόσμο, αλλά και μεταξύ τους (να πάνε στην εκκλησία, στο σχολείο, στα κτήματά τους). Η διάβαση του ποταμού πολύ δύσκολη, και κατά τον χειμώνα αδύνατη. Στενεύει η κοίτη του σαν αυλάκι. Αναγκάστηκαν να στήσουν ξύλινο γεφύρι. Η καθημερινή ανάγκη και η πείρα έκαναν μερικούς χωριανούς, τολμηρούς και επιδέξιους, καλούς γεφυροποιούς. Κατασκεύαζαν γεφύρι τόσο στέρεο, που περνούσαν επάνω όχι μόνο άνθρωποι πεζοί, αλλά και ζώα φορτωμένα, ακόμα και το χειμώνα, ας ήταν και κατεβασμένο το ποτάμι. Θυμάμαι τον τρόπο της κατασκευής. Διάλεγαν σε δύο αντικρυνά σημεία στις όχθες που το έδαφος ήταν πιό στέρεο. Εκεί έχτιζαν τις βάσεις. Προδοσιές τις έλεγαν. Επάνω σ' αυτές άπλωναν 5 - 6 μακριά πάτερα και τα πλάκωναν στερεά. Επάνω έστρωναν κάθετα χοντρά σανίδια, πολύ κοντά το ένα στ' άλλο και τα κάρφωναν με χοντρά καρφιά. Στις άκρες, δεξιά κι αριστερά, έστηναν και κάρφωναν κάγκελα. Όλοι οι χωριανοί, άντρες και γυναίκες, όσοι δεν μπορούσαν να πάρουν μέρος στην κατασκευή, βοηθούσαν κουβαλώντας τα υλικά που χρειάζονταν. Κι η δουλειά γινόταν με τόση όρεξη, που άκουε κανείς περαστικός τραγούδια και αστεία . Τέλος το γεφύρι ήταν έτοιμο και περνούσαν όλοι με χαρά. Ακόμα και οι ξένοι το χρησιμοποιούσαν για κάμποσα χρόνια , για να πάνε προς τον Προυσό ή προς το Καρπενήσι, γιατί ο δρόμος από τη δεξιά μεριά δεν αποπερατώθηκε αμέσως. Είχαν όμως οι Καρυτσιώτες εχθρό αδυσώπητο τις πλημμύρες, που κάποτε γίνονταν σε ανύποπτο χρόνο. Καθώς μας έλεγε ο παππούς, μια χρονιά, μεγάλη πλημμύρα παρέσυρε το γεφύρι που είχαν στήσει οι χωριανοί με τόσους κόπους πριν από δέκα ημέρες. Άρχισαν τότε πάλι από την αρχή κι έκαναν καινούργιο». 13

--

11. Από διήγηση του κ. Νίκου Τζαβέλη από την Καρίτσα, την άνοιξη του ΄86 στο «Σπίτι του ποταμού»

12. Ομοίως

13. Περιοδικό «Χωριάτικοι Αντίλαλοι», Τεύχος 33, Άρθρο του κ. Γιάννη Φλώρου «Πληροφορίες για την συγκοινωνία Καρπενησίου - Προυσού (μέσω Καρύτσας - Καρπενησίου)», 2. Καταστροφή της γέφυρας από πλημμύρα . Σελ. 6

Στοιχεία γεφυριού :
Πλάτος: 2,20 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 540 , γεωγραφικό ύψος: 38ο48'12.77"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο43'10.80"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΜΠΑΛΤΑ ΣΤΑ ΔΙΠΟΤΑΜΑ.

Το γεφύρι του Μπαλτά, που είναι γνωστό και σα «γεφύρι στα Διπόταμα», βρίσκεται χτισμένο πάνω στον Τρικεριώτη ποταμό, από το 1893 περίπου. Από τότε και μέχρι το 1993, αποτελούσε το μοναδικό πέρασμα στο δρόμο Καρπενησίου – Προυσού για πεζοπόρους ταξιδιώτες και αυτοκίνητα. Το ’93 κατασκευάστηκε η καινούργια τσιμεντένια γέφυρα και πλέον το γεφύρι του Μπαλτά υποχρεώθηκε να της παραχωρήσει τα πρωτεία του.
Το όνομά του το πήρε από το χάνι του Μπαλτά που είναι εκεί κοντά και που τα παλιά χρόνια, ήταν το σημείο αναφοράς για όλη την περιοχή. Κατά μια άλλη αναφορά, ονομάζεται γεφύρι του Ασημάκη, χωρίς όμως να δίνεται ο λόγος της συγκεκριμένης ονοματολογίας..14
Όσο χρησιμοποιούνταν το γεφύρι, ήταν ένας από τους μεγαλύτερους μπελάδες που είχαν στο μυαλό τους οι οδηγοί των φορτηγών όταν ταξίδευαν για τον Προυσό και τα χωριά του. Ο λόγος ήταν ότι από την πολλή χρήση και τους συχνούς σεισμούς η σταθερότητά του ήταν αμφίβολη και γι αυτό απαγορευόταν η διέλευση μεγάλων φορτίων. Βέβαια, η απαγόρευση αυτή – επιτρεπόταν μόνο η διέλευση οχημάτων μέχρι πέντε τόνων – δεν τηρήθηκε ποτέ. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα κάποια στιγμή να απαγορευθεί τελείως η διέλευση φορτίων, διότι το γεφύρι είχε παρουσιάσει επικίνδυνες ρωγμές. Τότε, έγιναν μία σειρά από επεμβάσεις για να ενισχύσουν την σταθερότητά του ώστε να ξαναμπεί το γεφύρι στην κυκλοφορία. Τοποθετήθηκαν τσιμεντένια στηθαία και μεταλλικά κάγκελα για την ασφάλεια των πεζών. Έτσι, όμως, άλλαξε τελείως η φυσιογνωμία του, μόνο πια σε παλιές φωτογραφίες μπορούμε να δούμε το γεφύρι στην αρχική του μορφή. 15
Το γεφύρι του Μπαλτά είναι αρκετά μεγάλο, μονότοξο και με επίπεδη ράχη. Αρχικά όμως, η ράχη του είχε μία ελαφριά κλίση προς τις δύο άκρες. Το τόξο είναι εντυπωσιακό σε άνοιγμα και τα καμαρολίθια καλοδουλεμένα, με ανεπαίσθητους αρμούς ανάμεσά τους, «καθαροπελέκι», όπως το λέγανε οι παλιοί μαστόροι.
Επάνω στο γεφύρι, η ΔΕΗ έχει εγκαταστήσει σταθμό μέτρησης (υδροδείκτη) της ποσότητας του νερού που διοχετεύεται μέσω του Τρικεριώτη προς τη λίμνη των Κρεμαστών. Στο άκρο του γεφυριού προς το Καρπενήσι, υπάρχει ένα υπέροχο πέτρινο εικονοστάσι αφιερωμένο στην Αγία Παρασκευή, με μία κρύπτη στο πίσω του μέρος.
Όλα αυτά, σε συνδυασμό με το στενό πέρασμα που δημιουργείται ανάμεσα στα βουνά Χελιδόνα και Πύργος, αποτελούν κάποια μόνο από τα πολλά αξιοθέατα της διαδρομής προς τον Προυσό. Σήμερα όμως, με την κατασκευή της νέας γέφυρας, το παλιό γεφύρι έχει χαθεί από την κοινή θέα και ο επισκέπτης πρέπει να σταματήσει και

να κατέβει από το αυτοκίνητο για να μπορέσει να το δει. Ένα ακόμα πρόβλημα που προκάλεσε η κατασκευή της νέας γέφυρας, είναι οι συχνές πτώσεις βράχων πάνω στο παλιό γεφύρι, από τα τεράστια πρανή που δημιούργησαν οι εκχωματώσεις.
Το γεφύρι χτίστηκε από Ηπειρώτες μαστόρους και τέλειωσε γύρω στο 1895. Η προσπάθεια γεφύρωσης του σημείου αυτού, άρχισε το 1890 ή το 1891. Το χτίσιμο ανέλαβε ο πρωτομάστορας Κολοκύθας και το μπουλούκι του, που κατάγονταν από τα Τζουμέρκα. Η προσπάθειά τους όμως έμεινε στη μέση διότι, κατά το κτίσιμο, το γεφύρι έπεσε κι ο πρωτομάστορας σκοτώθηκε. Η παράδοση λεει ότι μόλις τέλειωσε το τόξο, ο Κολοκύθας ανέβηκε στα ικριώματα για να τοποθετήσει το κλειδί, καθότι η δουλειά αυτή ήταν η πιο σημαντική και η πιο δύσκολη. Μόλις μπήκε το κλειδί και λασκάρανε τα καλούπια, φάνηκε πως κάτι δεν πήγαινε καλά. Τα ξύλα άρχισαν να τρίζουν και οι πέτρες να ξεκολλάνε απ' τη θέση τους, παρασύροντας στο θάνατο και τον πρωτομάστορα .
Ο μάστορας θάφτηκε δίπλα στο γκρεμισμένο γεφύρι, επάνω στο μνήμα του τοποθέτησαν ένα σκαλιστό πέτρινο σταυρό και έγραψαν την ιστορία του τραγικού συμβάντος. Ένα τμήμα του σταυρού αυτού σώζεται και σήμερα κι έτσι αντλούμε χρήσιμες πληροφορίες για το δυστύχημα που σημάδεψε την ιστορία του γεφυριού.
Στην μπροστινή του όψη γράφει:
«ΕΝΘ . . ΚΥΤΑΙ Γ. ΚΟΛΟΚΙ ΘΑΣ ΗΠΕΙΡΟ . . ΗΣ ΕΦΟΝΕΥΘΗ . . . - ΗΣ ΓΕΦΙΡΑ ΑΥΓΟΥΣ. 28 1892».

Αν το διαβάζουμε σωστά, πρέπει να γράφει: «Ενθάδε κείται Γ. Κολοκύθας Ηπειρώτης. Εφονεύθη επί της Γέφυρας. Αυγούστου 28 1892». Στο πίσω μέρος του, είναι χαραγμένος ένας περίπλοκος σταυρός και δίπλα στη βάση του γράφει: «ΝΗ ΚΑ».
Στα τραγικά αυτά γεγονότα μάλλον είναι βασισμένοι διάφοροι τοπικοί θρύλοι ότι δήθεν στον τάφο δε βάλανε τον Κολοκύθα, αλλά κάποιον εργάτη που δούλευε στο έργο, ονόματι Τσάτσο από το χωριό Δερμάτι, που τον σκότωσαν για να στεριώσει το γεφύρι.16
Ο τάφος του Κολοκύθα υπήρχε μέχρι και το 1993 λίγο πάνω από τον δρόμο που οδηγεί στον Προυσό. Όμως, οι ανατινάξεις που έγιναν για την κατασκευή της νέας γέφυρας τον κατέστρεψαν. Ο σταυρός από το μνήμα έσπασε και το ένα τμήμα του που σώθηκε, τοποθετήθηκε πρόχειρα πάνω στο γεφύρι. Αλλά κι αυτό με την σειρά του χάθηκε, διότι κανείς δεν φρόντισε να φυλάξει αυτό το νεκρικό σήμα .
Αν προσέξει κανείς σήμερα τις δύο βραχώδεις όχθες του ποταμού, θα διακρίνει τα απομεινάρια από το έργο του Κολοκύθα, λίγα μέτρα πιο πέρα από το σημερινό γεφύρι.
Μετά το θάνατο του πρωτομάστορα, οι εργασίες σταμάτησαν, για να αρχίσει νέα προσπάθεια γεφύρωσης του ποταμού το 1893 από τον πρωτομάστορα Καλαντζή. Ούτε αυτός όμως ευτύχησε να δει το δημιούργημά του τελειωμένο. Κατά την διάρκεια των εργασιών, πέθανε (ή κατ' άλλους σκοτώθηκε) και, πάντα σύμφωνα με

τη διήγηση των γερόντων της περιοχής, το δημιούργημά του το τέλειωσε η γυναίκα του η Καλαντζίνα. Έκτοτε, το γεφύρι στέκει πάνω από τα Διπόταμα μέχρι τις μέρες μας.
Όλα αυτά τα γεγονότα, με τις δύο προσπάθειες γεφύρωσης του Τρικεριώτη και τους θανάτους που επακολούθησαν, μεταφέρονται είτε γραπτώς είτε προφορικώς από πολλούς ανθρώπους της περιοχής, σε διάφορες παραλλαγές. Εύκολα διακρίνει κανείς στις διηγήσεις αυτές, επιδράσεις και παραλλαγές από τον πασίγνωστο θρύλο του γεφυριού της Άρτας.
Η διάχυτη επίσης εντύπωση που υπάρχει, ότι δηλαδή τα γεφύρια είναι στοιχειωμένα και ότι όλη νύχτα οι νεράιδες και τα ξωτικά στήνουν χορούς πάνω τους, έχει δημιουργήσει ένα πλέγμα δοξασιών, τόσο που είναι δύσκολο πλέον να διακρίνει κάποιος, πού σταματάει το παραμύθι και πού ξεκινάει το γεγονός. Στην περιοχή του χωριού Τόρνος ακούγεται η ιστορία: «Στα Διπόταμα έφκιανανι τ' γέφυρα, είχαν φτάσ' να βάρνι μόνου του κλειδί, όπους του. Άς φάμι, είπανι του μεσ'μέρ'. Κι ύστερα του βάνουμι του κλειδί. Που να φάνι; Πήγαν απου κατ' απ' τουν ίσκιου πό'κανι η γέφρα. Έπισι η γέφρα κι σκότουσι τουν προυτουμάστουρα, που τουν έλιγανι Κουλουκύθα. Τουν έθαψανι ικεί κουντά, του λέμι κι τώρα στ' Κουλουκύθα του μνήμα. Κι μιτά στέργιουσι η γέφρα: Την έκτισανι λιγάκ' παρακάτ' πού'νι στινότερου του μέρους». 17
Σε άλλα κείμενα, διαβάζουμε για τις προσπάθειες που έγιναν, για την ολοκλήρωση του δρόμου για τον Προυσό, στις οποίες άλλωστε εντάσσεται και η γεφύρωση του Τρικεριώτη:
«Μετά το άνοιγμα του Κλειδιού, που έγινε κατά το 1880, έγινε και το άνοιγμα του βράχου στο Τύπωμα της Παναγίας αργότερα. Ο δημόσιος δρόμος Καρπενησίου - Προυσού περνούσε κατευθείαν από Γάβρο - Κλειδί - συνοικισμό Καρύτσες - Πλάγια - Τύπωμα - Δερματόρεμα - Διπόταμα, ακολουθώντας την κατεύθυνση της δεξιάς όχθης του Καρπενησιώτη. Κατά το διάστημα αυτό στο Φλωρέϊκο σπίτι, στα Πεζούλια, έμεινε πάνω από ένα χρόνο ένας Ιταλός μηχανικός. Ριπαμπέλα τον έλεγαν, καθώς έλεγε ο παππούς. Ήθελε να βρίσκεται πιό κοντά στα έργα που γίνονταν για το άνοιγμα του βράχου στο Τύπωμα . Στα Διπόταμα (δηλ. εκεί που σμίγουν τα ποτάμια Καρπενησιώτης και Κρικελοπόταμος) στήθηκε πέτρινη γέφυρα που ένωνε τις δύο όχθες των ποταμών και περνάει ο δημόσιος δρόμος προς την περιφέρεια Προυσού. Αλλά μέχρι να στεριώσει η γέφυρα, που υπάρχει και σήμερα, εκτός από τους κόπους και τα έξοδα, θυσιάστηκαν δύο ανθρώπινες ζωές και τραυματίστηκαν πολλοί τεχνίτες και εργάτες ... Καθώς διηγείτο ο παππούς, κατά την ώρα που προσπαθούσαν να βάλουν το «κλειδί» ποιος ξέρει από ποιους λαθεμένους υπολογισμούς των τεχνιτών, η γέφυρα με τα καλούπια, τους μαστόρους και τους εργάτες που ήταν επάνω εκείνη τη στιγμή σωριάστηκε ... Συμφορά μεγάλη και τόσοι κόποι χαμένοι ... Κατόπιν στήσανε άλλη γέφυρα, αυτή δηλ. που υπάρχει, λίγα μέτρα πιό πέρα. Εκεί στενεύει πιό πολύ ο χώρος. Τα ίχνη της γκρεμισμένης γέφυρας διακρίνονται πάνω στο βράχο.Οι δύο μαστόροι που σκοτώθηκαν ήταν Ηπειρώτες έχουν θαφτεί σ΄ ένα άνυδρο χωράφι των Καρδαραίων, που είναι δεξιά υψηλότερα, καθώς προχωρούμε για τον Προυσό. Η τοποθεσία αυτή είναι γνωστή με την ονομασία «Τα μνήματα». 18
--
14. Άρθρο του κ. Κώστα Ν. Χαραλαμπόπουλου στην εφημερίδα «Κρίκελλο Ευρυτανίας», Μάρτιος 2004, με τίτλο «Οι μαστόροι της πέτρας», Σελ 5
Κατόπιν τηλεφωνικής επαφής με τον Κο Σπύρο Μαντά, ερευνητή και γνώστη των περί των πέτρινων γεφυριών, μου ανέφερε ότι ο Ασημάκης από το Κρίκελλο ήταν ο βοηθός του Κολοκύθα που μαζί βρήκαν τον τραγικό θάνατο κατά την κατάρρευση του γεφυριού.

15. Κώστα Ν. Μπαλτά: «Καστανέα – Ευρυτανίας», στη σελίδα 11 υπάρχει φωτογραφία του γεφυριού όπως ήταν πριν τις επεμβάσεις, αλλά με πεζούλια .
16. Διήγηση του κ. Νίκου Τζαβέλη από την Καρίτσα, την άνοιξη του ΄86 στο «Σπίτι του ποταμού»
17. Εταιρεία Ευρυτάνων επιστημόνων: «Η Ευρυτανία σήμερα», Σελ. 150
18. Περιοδικό «Χωριάτικοι Αντίλαλοι», Τεύχος 33, Άρθρο του κ. Γιάννη Φλώρου: «Πληροφορίες για την συγκοινωνία Καρπενησίου – Προυσού, 3. Άνοιγμα του Κλειδιού και του Τυπώματος. Κατασκευή γέφυρας στα Διπόταμα.

Στοιχεία γεφυριού :
Μήκος : 36,00 , πλάτος: 4,00 , ύψος: 17,00 , ύψος καμάρας: 16,20 , άνοιγμα καμάρας: 18,50 , κατεύθυνση: ΒΑ-ΝΔ , υψόμετρο: 480 , γεωγραφικό ύψος: 38ο46'46.19"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο40'49.94"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΤΟΡΝΟΥ.

Το γεφύρι του Τόρνου βρίσκεται στην περιοχή Μαρκέϊκα, πάνω από τον χείμαρρο Χαλικόρρεμα και συνέδεε παλιότερα τον Τόρνο με την Καστανιά. Κατασκευάστηκε από τον Κρικελλιώτη μάστορα Γκούμα το 1936 και είναι μονότοξο με κλίση της ράχης προς τα δύο του αντερείσματα . Σε όλο του το μήκος και από τις δύο πλευρές, υπάρχουν προστατευτικά τοιχία, ενώ η θεμελίωσή του έχει γίνει πάνω σε βράχια στο στενότερο σημείο της περιοχής. Δίπλα του, βρίσκονται τα χαλάσματα του παλιού «νερόμυλου του Μάρκου».
Από τους παλιούς κατοίκους του χωριού, η περιοχή αυτή θεωρούνταν «νεραϊδότοπος», όπως άλλωστε και αρκετές τοποθεσίες γεφυριών στην Ευρυτανία και για το λόγο αυτό, ή απέφευγαν να περάσουν βράδυ από κει ή πέρναγαν γρήγορα και χωρίς να μιλάνε.
Σήμερα, για να επισκεφθεί κάποιος το μέρος του γεφυριού, πρέπει να κατέβει προς το Χαλικόρρεμα, από το δρόμο Τόρνου – Καστανιάς ακολουθώντας ένα μονοπάτι που ξεκινάει από τα πρώτα σπίτια του χωριού. Η περιοχή του γεφυριού είναι εντυπωσιακή, αλλά και αρκετά σκοτεινή, από τα τεράστια πλατάνια που σκιάζουν το μέρος. Από κάτω, το γεφύρι φαντάζει μεγαλόπρεπο μέσα στα μούσκλια και τα βρύα που καλύπτουν όλο τον γύρω τόπο. Το βουητό του νερού μαζί με το μυστηριακό τοπίο της χαράδρας δημιουργούν αναπόφευκτα την εντύπωση ότι οι νεράιδες των παλιών καιρών, κάπου εκεί γύρω καραδοκούν, ακόμα και τώρα, να κλέψουν τη λαλιά του ανυποψίαστου διαβάτη.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 16,60 , πλάτος: 2,10 , ύψος: 10,60 , ύψος καμάρας: 4,50 , άνοιγμα καμάρας: 6,00 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 780 , γεωγραφικό ύψος: 38ο44'14.56"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο40'32.02"Ε .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΣΤΑ ΒΑΡΚΑ ΤΗΣ ΡΩΣΚΑΣ.

Πρόκειται για το νεότερο γεφύρι της Ευρυτανίας. Χτίστηκε στο Αντχαλόρεμα της Ρωσκάς, είναι μονότοξο και ένωνε παλιότερα το χωριό με τον Πρόδρομο. Κατασκευάστηκε το 1957 με χρηματοδότηση της νομαρχίας και της κοινότητας και στοίχισε σαράντα πέντε χιλιάδες δρχ. Το όνομα Βαρκά το πήρε από την ομώνυμη περιοχή, στην οποία είναι χτισμένο. Πριν το 1957, υπήρχε στο ίδιο σημείο ξύλινο γεφύρι, που γκρεμιζόταν όμως κάθε τόσο από τις κατεβασιές του χειμάρρου κι έτσι αποφασίστηκε η κατασκευή πέτρινου γεφυριού.

Στην κατασκευή πήραν μέρος αρκετοί κάτοικοι του χωριού υπό τις οδηγίες του ντόπιου μάστορα Βαγγέλη Μυζήθρα. Σαν εργάτης, δούλεψε στο γεφύρι και ο κ. Γιώργος Βάρσος, ο οποίος με τον κ. Δημήτριο Παναγιωτόπουλο, που τότε είχε μουλάρια για μεταφορές και κουβάλησε τα υλικά για το γεφύρι, έδωσαν τις πληροφορίες αυτές.

Το γεφύρι σαν κτίσμα είναι απλό, με ελαφρά κυρτή ράχη, χωρίς ακράδες και πεζούλια. Ο διάδρομός του γέρνει από τα πλάγια προς τα μέσα κι απ΄ τις δύο πλευρές, είναι δε στερεωμένο πάνω σε δύο αντικριστούς βράχους. Κάτω από το ανατολικό πόδι του γεφυριού βρίσκονται ακόμα και σήμερα πακτωμένα στην λιθοδομή, μερικά κομμάτια απ΄ τα καδρόνια των υποστηριγμάτων που χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή του.

Η διαδρομή που πρέπει να ακολουθήσει όποιος θέλει να φτάσει στο γεφύρι, ξεκινάει από την εκκλησία της Ρωσκάς. Κατηφορίζουμε τον κεντρικό δρόμο του χωριού και στα σαράντα μέτρα παίρνουμε τον πρώτο αριστερό τσιμεντένιο στην αρχή δρόμο, που οδηγεί ανατολικά. Περνώντας ανάμεσα από σπίτια και κτήματα φτάνουμε μετά από διακόσια μέτρα σε μία βρύση με πέτρινη κούπα. Εκεί, αρχίζουν δύο μονοπάτια, που οδηγούν και τα δύο στο γεφύρι. Το κάτω μονοπάτι περνάει παράλληλα με το αρδευτικό αυλάκι του χωριού, περπατώντας για δέκα λεπτά συναντάμε ένα εικονοστάσι. Σ' αυτό το σημείο, κατηφορίζουμε προς το ποταμάκι για εκατό μέτρα. Το τοπίο στα Βαρκά, όπως λέγετε η περιοχή, είναι μοναδικό. Κάτω από το γεφύρι, το νερό έχει λαξεύσει το βράχο κι έχει σχηματιστεί ένας πούντος, όπως λέμε τα βαθιά σημεία των ποταμών, με βάθος γύρω στα τρία μέτρα. Μετά, το νερό οδηγείται ανάμεσα στα βράχια σε συνεχείς καταπτώσεις κι έτσι σχηματίζει άλλες τέσσερις λιμνούλες, πιο ρηχές. Το τοπίο με τις λιμνούλες και από πάνω τους το γεφύρι να στεφανώνει την ποταμιά, είναι μοναδικό και γι' αυτό αξίζει ο επισκέπτης να φτάσει ως εκεί.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 8,00 , πλάτος: 1,70 , ύψος: 7,00 , ύψος καμάρας: 0,60 , άνοιγμα καμάρας: 4,90 , κατεύθυνση: Α-Δ , υψόμετρο: 950 .

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ.

Μία μονότοξη καμάρα που συνδέει τις δύο όχθες του Προδρομίτη, είναι το γεφύρι του Προδρόμου στην περιοχή Αλαταρού ή Ραχημύλ.
Κατασκευάστηκε από Ηπειρώτες μαστόρους το 1940, αλλά ο πόλεμος της Αλβανίας διέκοψε τις εργασίες. «Άφησαν τα σφυριά μόλις τέλειωσε η καμάρα»19 και μετά συμπλήρωσαν το γέμισμα του γεφυριού οι ντόπιοι. Η διαφορά δε της επιμελημένης εργασίας των μαστόρων, με την πρόχειρη των κατοίκων της περιοχής, είναι εμφανέστατη. Η διάβαση του γεφυριού γίνεται πάνω από την επίπεδη ράχη του και το καλοδιατηρημένο μονοπάτι συνδέει τον Πρόδρομο με το χωριό της Αιτωλοακαρνανίας Κοκκινόβρυση. Η χρηματοδότηση του γεφυριού έγινε από τον στρατηγό Βάρσο καταγόμενο από την Ροσκά.. Αυτός προέτρεψε τους ντόπιους να ζητήσουν το έργο που θέλανε για το χωριό τους και οι κάτοικοι ζητήσανε την κατασκευή του γεφυριού, για να μην κινδυνεύουν από τα ορμητικά νερά του Προδρομίτη το χειμώνα..
Η επίσκεψη στο γεφύρι γίνεται εύκολα, αν από τον δεύτερο συνοικισμό του Προδρόμου κατηφορίσουμε προς την περιοχή Ραχημύλ (Ράχη Μύλου). Εκεί, βρίσκεται το σπίτι του αγροφύλακα. Το μονοπάτι που οδηγεί στο ποτάμι είναι ακριβώς κάτω από το σπίτι. Η διάρκεια της πορείας είναι δέκα λεπτά .
--
19. Απόσπασμα από την διήγηση του αγροφύλακα του Πρόδρομου κ. Νίκου Καραδημήτρη, ο οποίος έδωσε και όλες τις υπόλοιπες πληροφορίες.

Στοιχεία γεφυριού :

Μήκος : 11,50 , πλάτος: 3,00 , ύψος: 8,00 , ύψος καμάρας: 7,00 , άνοιγμα καμάρας: 8,00 , κατεύθυνση: Β-Ν , υψόμετρο: 760 .

ΤΑ ΔΥΟ ΠΕΣΜΕΝΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΥΣΟΥ.

Ο δρόμος που συνέδεε παλιότερα τον Προυσό με τον Τόρνο και την Καστανιά διακόπτεται από το Προυσιώτικο ρέμα. Έτσι, εκεί ήταν επιβεβλημένη η κατασκευή γεφυριών, σε αντικατάσταση παλαιότερων προσπαθειών ζεύξης των δύο πλευρών από ξυλογέφυρα. Το ένα από αυτά τα μονότοξα και πεσμένα σήμερα γεφύρια οδηγούσε προς τη γειτονιά Στρεμινέεικα του Προυσού και το άλλο προς το μοναστήρι. Τα μόνα τμήματά τους που σώζονται είναι κομμάτια από το ένα τους πόδι και η αρχή από τις καμάρες τους.

Σήμερα, η επίσκεψη στο μονοπάτι που οδηγεί στα δύο γεφύρια είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα διαδρομή, η οποία ξεκινάει από το χώρο στάθμευσης του μοναστηριού και καταλήγει στην αφετηρία της διαδρομής προς την Μαύρη Σπηλιά . Ο συνολικός χρόνος που απαιτείται είναι περίπου μιάμιση ώρα .

<u>Στοιχεία γεφυριού (Στρεμινέικα):</u>

Πλάτος: 1,80 , κατεύθυνση: ΒΑ-ΝΔ , υψόμετρο: 780 , γεωγραφικό ύψος: 38ο44'18.49"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο39'26.73"Ε .

<u>Στοιχεία γεφυριού :</u>

Πλάτος: 1,70 , κατεύθυνση: ΝΑ-ΒΔ , υψόμετρο: 760 , γεωγραφικό ύψος: 38ο44'45.38"Ν , γεωγραφικό πλάτος: 21ο39'26.56"Ε .